

PREJUDICIËLE VRAGEN

PREJUDICIËLE VRAGEN

De techniek in kaart gebracht

Jan GHYSELS
Beatrix VANLERBERGHE
(eds.)

intersentia

Antwerpen – Cambridge

Prejudiciële vragen. De techniek in kaart gebracht
Jan Ghysels en Beatrix Vanlerberghe (eds.)

© 2013 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0454-2
D/2013/7849/55
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

1. Dit boek bundelt de teksten van de referaten die door de auteurs gepresenteerd werden op de studiedag van 15 maart 2013, met de gelijknamige titel als het boek: “Prejudiciële vragen: De techniek in kaart gebracht”.

2. Het volstaat dat de partijen aan de rechter de feiten voorleggen opdat hij hun het recht zou geven (*da mihi factum, dabo tibi ius*¹). De rechter wordt geacht het recht te kennen (*Cura ius novit*²) en hij is dan ook verplicht om het recht aan de partijen te geven. De rechter is er in voorkomend geval zelfs toe gehouden vreemd recht toe te passen.³ Een van de essentiële taken van de rechter is dan ook ‘rechtsvinding’⁴: het recht vinden dat moet worden toegepast op de voorgelegde feiten.⁵

Deze taak van de rechter is alsmaar ingewikkelder geworden. De partijen kleuren de door hen aangebrachte feiten meestal zelf al juridisch in. Meestal verschilt de inkleuring die de partijen aan de feiten geven, ook. Het vinden van het recht vereist niet alleen dat de rechter over grenzen heen kijkt, hij wordt ook meer en meer met een hogere gelaagdheid van het recht geconfronteerd. Die gelaagdheid betreft zowel het interne recht als de internationalisering van het recht. Het wordt voor de rechter moeilijker en moeilijker om al dat recht nog te beheersen.

3. Een verouderde visie op het *beroepsgeheim*⁶ verhindert de rechter om te rade te gaan bij collega’s, tenzij ze met hem in hetzelfde beraad zitten. Doordat het alleen zetelen stilaan het *quod plerumque fit* wordt, is het vinden van het recht alsmaar meer de taak van één persoon.

¹ Zie Cass. 14 december 2012, C.12.0018.N; B. ALLEMEERSCH, *De macht van de rechter in het burgerlijk geding*, Proefschrift ingediend met het oog op het verkrijgen van de graad van Doctor in de Rechten, Leuven, 2005-2006, nrs. 141, 188, 196, 224, 225, 267, 302, 315, 316, 330 en 595; C. DE KONINCK, *Latijnse rechtspreuken*, Brugge, die Keure, 2009, 73, nr. 139; A. FELLEMEETH en M. HOROWITZ, *Guide to Latin in International Law*, Oxford, Oxford University Press, 2009; A. FETTWEIS, “Da mihi factum, dabo tibi ius”, noot onder Rb. Luik 12 november 1982, *Jur.Liège* 1983, 179-184.

² C. DE KONINCK, *Latijnse rechtspreuken*, Brugge, die Keure, 2009, 72, nr. 138 en 180, nr. 363.

³ Cass. 9 oktober 1980, RW 1981-82, 1471; J. LAENENS, K. BROECKX en D. SCHEERS, *Handboek Gerechtelijk Recht*, Antwerpen, Intersentia, 94, nr. 150.

⁴ Zie daarover W. VAN GERVEN, *Het beleid van de rechter*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1973.

⁵ *Ius in causa positum* (het recht is gelegen in de feiten zelf); B. ALLEMEERSCH, o.c., 235; V. VAN BOGAERT, *De Rechter beoordeeld*, Antwerpen, Maklu, 2005, 382.

⁶ Zie Cass. 13 maart 2012, P.11.1750.N, NJW 2012, 597; Gent 14 september 2011, *T.Strafr.* 2012, 534, noot T. BAUWENS.

Er is natuurlijk de mogelijkheid van artikel 764 Ger.W. om de zaak mee te delen aan het *Openbaar Ministerie*, om een schriftelijk advies te krijgen.⁷ Het Openbaar Ministerie lijkt echter niet uitgerust om deze adviestaak ernstig in te vullen. Het is dus niet echt een hulp voor de rechter bij het vinden van het recht.

Een andere techniek waarover de rechter beschikt om het recht te vinden, is de *prejudiciële vraag*.⁸ Met een prejudiciële vraag klaart de rechter het toepasselijke recht uit door eerst aan een andere, meestal hogere rechter een rechtsvraag voor te leggen over de uitlegging van een regel. De prejudiciële vraag is dus een techniek in het kader van de rechtsvinding. Het staat aan de rechter om, binnen de grenzen van de wet, te oordelen of hij gebruikmaakt van deze techniek. De procespartijen kunnen trachten het oordeel van de rechter te sturen. Het rechtsvindingsproces overstijgt de studeerkamer van de rechter. Het mag dan ook verbazen dat de techniek van de prejudiciële vraagstelling nog niet eerder het voorwerp heeft uitgemaakt van een afzonderlijke studie. Het opzet van de studiedag was dan ook de techniek van de prejudiciële vraagstelling op zichzelf te bestuderen in alle vormen waarin hij zich aandient in het Belgische recht en aldus deze techniek beter in kaart te brengen.

4. Prof. dr. Peter SCHOLLEN (UHasselt) doctoreerde over de greep van de wetgever op de rechter.⁹ In dat onderzoek heeft hij de rechtscheppende activiteit van de rechter onder de loep genomen en is hij nagegaan waar de wetgever grenzen stelt aan deze activiteit. In de eerste bijdrage van dit boek onderzoekt prof. SCHOLLEN wat nu juist een prejudiciële vraag is en wat haar plaats is in de procedure. Daarbij komen vragen aan bod als: Wat is het doel van de prejudiciële vraagstelling? Wat maakt een vraag prejudicieel? Zijn prejudiciële vragen concrete of abstracte vragen? Wie kan een vraag opwerpen? Hoe wordt een vraag opgeworpen? Wat is het verschil tussen het opwerpen van een vraag en het stellen van een vraag? Wie stelt de prejudiciële vraag? Kan een prejudiciële vraag in om het even welke procedure gesteld worden, ook in dringende procedures? Wat zijn de rechtsmiddelen tegen het al of niet stellen van een prejudiciële vraag? Wat gebeurt er met de procedure terwijl de prejudiciële vraag behandeld wordt? Kunnen er tijdens de behandeling van de prejudiciële vraag nog voorlopige maatregelen worden genomen? Kan een prejudiciële vraag worden ingetrokken? Heeft de prejudiciële vraagstelling een invloed op de proceskosten?

Daarmee is prof. SCHOLLEN de eerste die een volledig overzicht maakt van de techniek van de prejudiciële vraagstelling. In de bijdrage wordt de nadruk gelegd op wat gemeen is aan de verschillende procedures inzake prejudiciële vraagstelling en worden verschillen nader toegelicht. Hij beschrijft duidelijk wat de rol is van de rechter en de procespartijen. De tekst van prof. SCHOLLEN is een leidraad,

⁷ Art. 766 Ger.W.

⁸ B. ALLEMEERSCH, *o.c.*, nr. 194 en voetnoot 615.

⁹ P. SCHOLLEN, *De greep van de wetgever op de rechter*, Brugge, die Keure, 2011.

zowel voor de advocaat die een prejudiciële vraag wil opwerpen, als voor de rechter om al dan niet een prejudiciële vraag te stellen. De praktische bruikbaarheid van deze tekst wordt nog verhoogd door de interessante en goed gedocumenteerde voorbeelden.

5. De heer Stefaan VAN DER JEUGHT is ambtenaar bij het Hof van Justitie en vrijwillig wetenschappelijk medewerker aan het Centrum voor Europees Recht van de VUB. Hij behandelt de prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie. Hij benadrukt de historische context en het belang van de prejudiciële vraagstelling voor het Europese recht en staat dan stil bij de rechtsbasis van deze prejudiciële procedure.

In het tweede deel van zijn tekst beschrijft de heer VAN DER JEUGHT heel gesynthetiseerd het verloop van de prejudiciële procedure. Daarbij wordt eerst stilgestaan bij de rol van de nationale rechter, het belang van de anonimisering van de zaak en de status van de nationale procedure waarin de vraag gesteld is. In dat verband komt natuurlijk ook de ontvankelijkheid van het verzoek om een prejudiciële beslissing te krijgen aan bod. Verder licht de auteur toe wie dan de partijen zijn voor het Hof in het kader van de prejudiciële procedure. Wat de procedure zelf betreft, staat de heer VAN DER JEUGHT eerst stil bij de mogelijkheid om een versnelde behandeling te vragen. Daarna beschrijft hij het procedureverloop bij het Hof en de gevolgen van de prejudiciële beslissing.

De praktische bruikbaarheid van de tekst is verhoogd door in bijlage niet enkel de relevante verdragsbepalingen op te nemen, maar ook de bepalingen m.b.t. het statuut van het Hof, het reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie en de aanbevelingen aan de nationale rechterlijke instanties.

6. De heer Ivan VEROUGSTRAETE, erevoorzitter van het Hof van Cassatie, is oud-president van het Beneluxhof. De auteur beschrijft eerst de bevoegdheden van het Beneluxhof. De voornaamste bevoegdheid van het Beneluxhof is vandaag het beantwoorden van prejudiciële vragen over rechtsregels die gemeen zijn aan twee of drie Beneluxlanden. Het Hof is bij het ruimere publiek bekend door de uitlegging van de wet op de dwangsom. Er zijn nog heel wat meer bepalingen die prejudicieel door het Beneluxhof kunnen worden uitgelegd en de auteur geeft daarvan een volledig overzicht. Daaruit volgt dat de werking van het Beneluxhof zich voornamelijk situeert op het vlak van de *intellectuele eigendom* en het *procesrecht*. Het is goed en nodig voor de rechtspraktijk dat de lijst met gemeenschappelijke rechtsregels beter onder de aandacht wordt gebracht.

De auteur geeft de paramaters op waaraan een vraag moet beantwoorden om een correcte prejudiciële vraag te zijn. Als men de lijst van de gemeenschappelijke Beneluxregels overloopt, zal men begrijpen dat de auteur ook blijft stilstaan bij het delicate probleem voor de rechter om de hem voorgelegde problematiek te benaderen vanuit die eenvormige wetgeving wanneer de partijen daaraan voor-

bijgegaan zijn. Vervolgens gaat de heer VEROUGSTRAETE na wat de invloed is van een hoger beroep of een cassatieberoep na de vraagstelling. Verder beschrijft de auteur de procedure voor het Beneluxhof en legt hij uit wat de gevolgen zijn van het antwoord van het Hof. De heer VEROUGSTRAETE gaat ook het delicate punt van wat hij noemt ‘de gemengde toestanden’ niet uit de weg: materies die tegelijk geregeld zijn door het Beneluxrecht, het Europees recht en het grondwettelijk recht.

7. Prof. dr. Jürgen VANPRAET (UAntwerpen) en mevrouw Claire FORNOVILLE behandelen uitvoerig de rol van de rechter en de partijen in het bodemgeschil bij het stellen van prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof.

Terecht wijzen de auteurs erop dat er een verschil is tussen de interpretatie van de wet en de grondwettigheidstoets. De auteurs onderzoeken wat de beoordelingsvrijheid van het rechtscollege is om al of niet een prejudiciële vraag te stellen. Daarbij wordt stilgestaan bij de (bijzondere) motiveringsplicht en de rechtsmiddelen tegen de beslissing waarbij geweigerd wordt om een prejudiciële vraag te stellen. In het verlengde daarvan gaan de auteurs in op de macht die de bodemrechter heeft om wetskrachtige normen zelf te toetsen aan hogere normen.

Vervolgens wordt stilgestaan bij de vraag welke rechtscolleges een prejudiciële vraag kunnen stellen aan het Grondwettelijk Hof. De auteurs gaan dan dieper in op de problematiek van het opwerpen van de prejudiciële vraag, ambtshalve of op vraag van de partijen. De prejudiciële vraag moet, zowel wat het voorwerp betreft als wat de toetsingsmaatstaf betreft, passen in de bevoegdheid van het Grondwettelijk Hof.

De auteurs gaan dan dieper in op artikel 26 BWGH. Zij beschrijven de principiële verplichting om een prejudiciële vraag te stellen en de uitzonderingen op deze algemene verplichting.

Tot slot beschrijven de auteurs aan de hand van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof welke regels men in acht moet nemen bij het formuleren van de prejudiciële vraag.

De praktische bruikbaarheid van de tekst wordt verhoogd door modellen voor het stellen van een prejudiciële vraag en een overzichtelijk schema van het verloop van de prejudiciële vraagstelling voor het Grondwettelijk Hof.

8. Mevrouw Amaryllis BOSSUYT, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Gent, was referendaris bij het Hof van Cassatie. Zij behandelt de prejudiciële vraagstelling aan het Hof van Cassatie in het kader van de gecoördineerde wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging.

Eerst wordt de rol van het Hof van Cassatie in de prejudiciële procedure toegelicht, te weten de interpretatie van de betrokken wet, en wordt de ratio van de prejudiciële vraagstelling in dezen uiteengezet. Daarna worden de verschillende hypothesen beschreven waarin de feitenrechter zich in de toepassing van het mededingingsrecht kan bevinden.

Verder wordt ingegaan op de procedurele aspecten van het aanhangig maken van de prejudiciële vraag bij het Hof van Cassatie. Er wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de vorm, de redactie van de prejudiciële vraag. Het gevolg van de prejudiciële vraagstelling wordt nader toegelicht. De auteur beschrijft dan het concrete procedureverloop voor het Hof van Cassatie: de inkennisstelling, de raadpleging van het dossier, de vraag om gehoord te worden, de berekening van de termijnen, het recht op tegenspraak, de termijn voor uitspraak, de gevolgen van het arrest en de kosten. Ook de samenwerking met de Europese Commissie wordt besproken. Tot slot wordt de prejudiciële vraagstelling aan het Hof van Cassatie vergeleken met de bevoegdheid van het Franse Hof van Cassatie, de zogenaamde “*saisine pour avis*”.

9. Na de beschrijving van de techniek van de prejudiciële vraagstelling wordt het aanwenden van deze techniek door de advocaten Luc CASSIMON en Filip SMET bekeken in een rechtstak, het fiscaal recht.

Terecht benadrukken de auteurs dat er geen afzonderlijke regels gelden voor de prejudiciële vragen in het fiscaal recht. Er is natuurlijk wel een deels specifiek referentiekader. De auteurs beginnen dan ook met het referentiekader te schetsen voor de toetsing van prejudiciële vragen in het fiscaal recht, waarbij zij zich laten leiden door de rechtsmacht die de toetsingsbevoegdheid heeft. Als eerste komt de alsmaar uitgebreidere toetsingsmacht van het Grondwettelijk Hof aan de beurt en dit zowel wat betreft federale als wat betreft regionale belastingen. Daarna wordt ingegaan op de (fiscale) toetsingsbevoegdheid van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap.

De auteurs besteden ruim aandacht aan de gevolgen die prejudiciële geschillen kunnen hebben in fiscale zaken. Zij maken daarbij een onderscheid tussen de gevolgen op administratief vlak en de gemeenrechtelijke gevolgen.

In bijlage hebben de auteurs cijfermateriaal gevoegd van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof in fiscale zaken voor de jaren 2008 tot 2012. Deze cijfers illustreren het belang dat de prejudiciële vraag heeft in fiscale zaken. Er worden jaarlijks honderd tot honderdvijftig prejudiciële vragen gesteld over de fiscale wetgeving. Dat is niet niks. Wanneer men deze bijdrage herleest met deze cijfers voor ogen, is het duidelijk dat de prejudiciële vraag een belangrijk onderdeel geworden is van de fiscale rechtspraak.

Jan GHYSELS

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Vakgroep Publiek Recht UGent
advocaat-vennoot Janson-Baugniet

Beatrix VANLERBERGHE

UAntwerpen, advocaat bij het Hof van Cassatie (Omega law)

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
Het begrip ‘prejudiciële vraag’, de techniek en de plaats in de procedure	
Peter SCHOLLEN	1
I. Inleiding	1
II. Het begrip ‘prejudiciële vraag’	3
III. Rol van de partijen: opwerpen van de vraag	9
IV. Rol van de rechter: opwerpen van de vraag	13
V. Rol van de rechter: stellen van de vraag	15
VI. Rechtsmiddelen	26
VII. Voorlopige maatregelen in de bodemprocedure?	29
VIII. Intrekken van de prejudiciële vraag?	32
IX. Rechtsplegingsvergoeding?	34
Prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie	
Stefaan VAN DER JEUGHT	37
I. Inleiding	37
II. Historische context en belang van de prejudiciële procedure	38
III. Rechtsbasis voor de prejudiciële procedure	40
IV. Verloop van de procedure	41
A. Het begrip “nationale rechterlijke instantie”	41
B. Bevoegdheid of plicht tot verwijzing	42
C. Anonimisering	45
D. Status van de vraag	45
F. Partijen in het geding	46
G. Ontvankelijkheid van een verzoek	47
H. Versnelde behandeling	48
I. Procedureverloop bij het Hof	48
J. Gevolgen prejudiciële beslissing	51
V. Conclusie	51
Bijlage: relevante bepalingen	53

Prejudiciële vragen aan het Benelux Gerechtshof

Ivan VEROUGSTRAETE	61
I. Fundamentele opdrachten van het Benelux Gerechtshof	61
A. Thans vigerende regel	61
B. Bevoegdheden toegekend in het Protocol van 15 oktober 2012	62
II. Prejudiciële procedure.	63
A. Stelsel van prejudiciële vragen: teken van een onvolmaakte federatie	63
B. Normen waarover uitlegging kan worden gevraagd	64
C. Wijze van vraagstelling: inhoud van de nationale beslissing, aanbod van antwoord, beantwoording van bepaalde excepties of middelen voor verwijzing	77
D. Invloed van hoger beroep of cassatieberoep na de vraagstelling	79
E. Procedure voor het Benelux Gerechtshof	80
F. Antwoord van het Beneluxhof.	84
G. Behandeling van het antwoord: gezag van het antwoord, recht van verdediging	84
III. Het geval van de gemengde toestanden (EU, Grondwet en Benelux)	85
IV. Conclusie.	86

Prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof: rol van de rechter en de partijen in het bodemgeschied

Jürgen VANPRAET en Claire FORNOVILLE	87
I. Inleiding	87
II. Wetskrachtige norm en de overeenstemming met de hogere norm	88
A. Inleiding	88
B. Het onderscheid tussen wetsinterpretatie en de grondwettig- heidstoets	90
C. Beoordelingsvrijheid tot het stellen van een prejudiciële vraag.	92
1. Bijzondere motiveringsplicht.	92
2. Rechtsmiddelen tegen de beslissing waarbij geweigerd wordt een prejudiciële vraag te stellen.	94
D. Het zelf toetsen van wetskrachtige normen aan de hogere normen	96
III. Rechtscolleges die prejudiciële vragen kunnen stellen	98
IV. Het opwerpen van prejudiciële vragen.	99
A. Ambtshalve of op vraag van de partijen	99
B. Op vraag van de partijen	100
C. Ambtshalve.	103

V.	De bevoegdheid van het Grondwettelijk Hof	104
A.	Inleiding	104
B.	Toetsingsvoorwerp	104
C.	Toetsingsmaatstaf	110
VI.	Het al dan niet stellen van de prejudiciële vraag	113
A.	De principiële verplichting om een prejudiciële vraag te stellen	113
1.	Inleiding	113
2.	Algemene verplichting (art. 26, § 2, eerste lid BWGH)	114
3.	Bijzondere verplichting in geval van samenloop van grondrechten (art. 26, § 4, eerste lid BWGH)	114
4.	Uitzonderingen op de algemene en de bijzondere verplich- ting.	117
B.	Uitzonderingen op de algemene verplichting om een prejudi- ciële vraag te stellen (art. 26, § 2 en § 3 BWGH)	119
1.	Rechtscollege onbevoegd voor het behandelen van de zaak of zaak onontvankelijk (art. 26, § 2, tweede lid, 1° BWGH)	119
2.	“ <i>Acte éclairé</i> ”: het Grondwettelijk Hof heeft reeds uitspraak gedaan in een zaak met identiek voorwerp (art. 26, § 2, tweede lid, 2° BWGH)	121
3.	“ <i>Acte clair</i> ”: de wet, het decreet of de ordonnantie schendt klaarblijkelijk niet de Grondwet of de bevoegdheidsverde- lende regels (art. 26, § 2, derde lid BWGH)	125
4.	Het stellen van een prejudiciële vraag is niet onontbeerlijk voor het oplossen van het geding (art. 26, § 2, derde lid <i>in</i> <i>fine</i> BWGH)	128
5.	Het geding heeft een spoedeisend en slechts voorlopig karakter of de beslissing over de handhaving van de voorlopige hechtenis (art. 26, § 3 BWGH)	132
C.	Uitzonderingen op de verplichting om een prejudiciële vraag te stellen in geval van samenloop van grondrechten (art. 26, § 4 BWGH)	133
1.	De uitzonderingen die gelden op de algemene verplichting om een prejudiciële vraag te stellen, gelden ook voor het stellen van een prejudiciële vraag in geval van samenloop van grondrechten (art. 26, § 4, 1° BWGH)	134
2.	<i>Acte clair</i> , ook voor de hoogste rechtscolleges (art. 26, § 4, 2° BWGH)	135
3.	<i>Acte éclairé</i> : uit een arrest van een internationaal rechts- college blijkt dat de bepaling uit het Europees of het internationaal recht klaarblijkelijk geschonden is (art. 26, § 4, 3° BWGH)	136

4. <i>Acte éclairé</i> : uit een arrest van het Grondwettelijk Hof blijkt dat de bepaling uit titel II van de Grondwet klaarblijkelijk geschonden is (art. 26, § 4, 4° BWGH)	136
VII. De formulering van de vraag	137
VIII. Conclusie	140
Bijlage: schema prejudiciële vraagstelling	142

De in de gecoördineerde wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging voorziene prejudiciële vraag aan het Hof van Cassatie

Amaryllis BOSSUYT	145
I. Inleiding	145
A. Rol van het Hof van Cassatie in de prejudiciële procedure.	146
1. Interpretatie van de wet tot bescherming van de economische mededinging	146
2. Ratio van de mogelijkheid tot prejudiciële vraagstelling aan het Hof van Cassatie	147
B. De feitenrechter en het mededingingsrecht: verscheidene hypothesen	148
1. De feitenrechter moet uitspraak doen over bepalingen van de WBEM die inhoudelijk niet rechtstreeks aansluiten bij de Europese regelgeving	148
a. De feitenrechter moet uitspraak doen over bepalingen van de WBEM die inhoudelijk rechtstreeks aansluiten bij de Europese regelgeving.	150
b. De feitenrechter moet ook uitspraak doen over de artikelen 101 en 102 VWEU	153
C. Aanhangigmaking van de prejudiciële vraag bij het Hof van Cassatie	155
1. Auteur van de vraag	155
2. Tijdstip waarop de prejudiciële vraag wordt gesteld	156
3. Vorm van de prejudiciële vraag.	156
D. Gevolg van de prejudiciële vraagstelling	158
E. Procedure voor het Hof van Cassatie	158
1. Inkennisstelling	158
2. Het ter plaatse raadplegen van het proceduredossier, de vraag om gehoord te worden en de vraag om een afschrift van het proceduredossier te krijgen	159
3. Berekening van de termijnen.	159
4. Vervolg van de procedure indien er een vraag is om gehoord te worden.	160

5.	Vervolg van de procedure indien er geen vraag is om gehoord te worden.	160
6.	Recht op tegenspraak	160
7.	Tijdsspanne waarbinnen het Hof van Cassatie het arrest uitspreekt	161
8.	Gevolg van het arrest van het Hof van Cassatie.	161
9.	Kosten	161
F.	Samenwerking met de Europese Commissie	162
G.	<i>Acte clair</i> en <i>éclairé</i> ?	162
H.	Bevoegdheid van het Franse Hof van Cassatie: “ <i>La saisine pour avis</i> ”	162
II.	Besluit	164
Prejudiciële geschillen in het fiscaal recht		
	Luk CASSIMON en Filip SMET.	165
I.	Inleiding	165
II.	Referentiekader van prejudiciële geschillen in fiscale zaken	167
A.	Toetsingsbevoegdheid van het Grondwettelijk Hof betreffende federale belastingen.	167
1.	Stelselmatige uitbreiding toetsingsbevoegdheid.	167
a.	Toetsing aan de artikelen 170 en 172 Gec. Grondwet – fiscaal legaliteitsbeginsel.	168
b.	Beoordeling van de kwalificatie van een maatregel als “een belasting”	169
c.	Toetsing aan (algemene) rechtsbeginselen	169
d.	Toetsing aan artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens	170
e.	Toetsing aan de bepalingen van Titel II “de Belgen en hun rechten”	171
2.	Regeling inzake samenloop van grondrechten.	173
B.	Toetsingsbevoegdheid van het Grondwettelijk Hof betreffende regionale belastingen.	176
C.	Toetsingsbevoegdheid van het Hof van Justitie	178
III.	Gevolgen van prejudiciële geschillen in fiscale zaken	180
A.	Administratieve recuperatiemogelijkheden	181
1.	Administratief beroep	181
2.	Verzoek tot ambtshalve ontheffing	182
a.	Algemeen	182
b.	Nieuwe feiten	182
c.	Quid prejudicieel arrest van een ander rechtscollege?	184
B.	Gemeenrechtelijke recuperatiemogelijkheden	186
1.	Buitencontractuele aansprakelijkheidsvordering	186

a. Fout	186
b. Schadebeperkingsplicht	188
2. Instellen van een vernietigingsberoep na een prejudicieel geschil	189
3. Verjaringstermijn	190
C. Synthese	191
IV. Besluit	192